

שְׁתֵּי אַמּוֹת, חֵיב, וכן אם היה גבוה שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, חֵיב, וכן עד גובה
אַרְבַּע אַמּוֹת ולא עד בכלל, חֵיב. ונמצא שלדעת הכל אם עברה
גדר שהוא גבוה ארבע אמות פטור, ומי שאמר שחייב כוונתו
שימגובה נמוך עד גובה של ארבע אמות, ולא עד בכלל, חייב.
הגמרא דנה באיזה אופן נאמר השיעור של ארבע אמות: אָמַר
רַבָּא, עברה גדר בגובה אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁאִמְרוּ במשנתנו דְּפִטּוֹר,
הדבר אמור אֶפְּלוּ בְּעֶבְרָה לְשֹׁרֵף קוֹצִים שנח לאש להיאחו בהם
ולדלג אליהם, שגם בזה פטור. מוסיפה הגמרא, אָמַר רַב פִּיפְּא,
ובאופן זה פטור רק כאשר יש מִשְׁפַּת קוֹצִים וְלִמְעָלָה גובה גדר של
אַרְבַּע אַמּוֹת.

הגמרא מביאה מחלוקת באיזו אש מדובר: אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ
במשנה שפטור על אש שעברה גדר הגבוה ארבע אמות והזיקה,
אֱלָא בָּאֵשׁ הַקּוֹלָחַת – המתמרת ועולה כלפי מעלה, אֲבָל בָּאֵשׁ
הַנִּכְפָּשֶׁת – שחרור מטה אותה וכופפתה לצדדים והשלכתה
נפסקת מן האש ומדלגת, אֶפְּלוּ עברה גדר גבוה הרבה, ואפילו עד
מֵאָה אַמָּה, חֵיב. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, מִתְּנִיתִי שְׁפִטְרָה רק באופן שעברה
גדר שאינו פחות מארבע אמות, מדובר בה בָּאֵשׁ הַנִּכְפָּשֶׁת, אֲבָל
בָּאֵשׁ הַקּוֹלָחַת אֶפְּלוּ עברה גדר גבוה כָּל שְׁהוּא, פְּטוֹר. הגמרא
מביאה ראייה כדעת רב שהשיעורים שנאמרו במשנתנו היינו
דווקא באש הקולחת: תִּנְיָא בְּנוֹתֶיהָ דְּרַב – שנינו בברייתא כדעת
רב, בְּמָה דְּרַבִּינָא אָמְרִים שבעברה כשיעור דרך הרבים שרוחבה
שש עשרה אמה, פְּטוֹר, היינו דווקא בָּאֵשׁ הַקּוֹלָחַת ואינה נסרכת
בעשבים שעל גבי קרקע, אֲבָל בָּאֵשׁ הַנִּכְפָּשֶׁת וְנִסְרַכְתָּ בַּעֲצֵי
הַמִּצּוֹנִין לָהּ על גבי קרקע, אֶפְּלוּ עברה עד מֵאָה מִיל, חֵיב. ונמצא
מבואר בברייתא, שהדין השני השנוי במשנתנו שעברה דרך
הרבים פטור אינו אלא ב'קולחת', וכשם שדין זה ב'קולחת' כך דין
הרישא ב'קולחת', וזהו כשיטת רב. מוסיפה ברייתא זו דין אחר:
עֲבָרָה נֶהָר אִו שְׁלוֹלִית שֶׁהָם רִחְבִּים שְׁמֹנֶה אַמּוֹת, פְּטוֹר;
שנינו במשנה, שאם עברה איש מרחק כשיעור רוחב דֶּרֶךְ הַרְבִּים
הזיקה, פטור:

מבאר הגמרא: מֵאֵן תִּנְיָא – מידה התנא הסובר כן שאף אם עברה
רק כשיעור דרך הרבים שפטור, אָמַר רַבָּא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הֵיא, דִּתְנִין
במשנה הסמוכה (לקמן ע"ב) שנחלקו תנאים מה מרחק תעבור
הדליקה ויהיה פטור, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, שאף אם עברה רוחב שֶׁשׁ
עֶשְׂרֵה אַמּוֹת כְּשִׁיעוֹר דֶּרֶךְ רִשּׁוֹת הַרְבִּים (פְּטוֹר), ואילו רבי עקיבא
אומר רק אם עברה רוחב חמישים אמה פטור, ורבי שמעון אומר
שאין לכך שיעור, אלא הכל נמדד לפי גודל הדליקה. ונמצא
שמשנתנו כדעת רבי אליעזר היא:

שנינו במשנה, עברה גדר וכו' אִו נֶהָר פטור, ומביאה הגמרא
מחלוקת בפירוש דין זה: רַב אָמַר, נהר שאמרו במשנה שפטור אם
עברה אותו האש, הכוונה לְנֶהָר מְשֻׁשׁ הוא. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, מדובר
במשנה בְּאֵרִיתָא דְּלָלָא – יאור קטן שדולים ומשקים ממנו את
השדות. מבאר הגמרא, מֵאֵן דְּאָמַר – רב שאמר שמדובר במשנה
בְּנֶהָר מְשֻׁשׁ, לדעתו פטור אף על גב דְּלִיבָא מֵאָה – שאין מים בנהר,
שכיון שהוא רחב נחשב כדרך הרבים שאם עברה אותו פטור.
וְשִׁמּוּאֵל דְּאָמַר – ושמואל שאמר שמדובר במשנה בְּאֵרִיתָא דְּלָלָא –
ביאור קטן שדולים הימנו, לדעתו אִי אֵית בֵּיה מֵאָה – אם יש בו מים,
אֵין – אכן פטור, אֲבָל אם לֵית בֵּיה מֵאָה – אין בו מים בְּאֵוֹר, לֹא יהיה
פטור על נוקי האש, כיון שאינו רחב הרבה והאש יכולה לעבור
אותו בקלות אם אין בו מים.

הגמרא מביאה סוגיא אודות הדברים המפסיקים בשדה לענין
פאה, שממנה נלמד מהי שולית שדברה בה הברייתא לעיל
שפסקה לענין נוקי האש: תִּנְיָא הָתָם – שנינו במסכת פאה (ע"ב)
מ"א. לגבי דין נתינת פאה, שיש לתת פאה לעניים מכל שדה
ושדה בנפרד, וְאֵלּוּ מִפְּסִיקִין לְפָאָה להחשיב שדה אחת כשתים
ולהצריך פאה מכל חלק בנפרד, תִּנְחַל וְהִשְׁלִילִית, וְדֶרֶךְ הַתְּחִיד
הרחבה ארבע אמות, וְדֶרֶךְ הַרְבִּים הרחבה שש עשרה אמה, שאם
הם עוברים באמצע השדה היא נחשבת כשתי שדות, ויש לתת

אֱלָא לְמֵאֵן דְּאָמַר – לדעה הראשונה שביארה שְׁמֻזֵּן בָּאֵשׁ
קְמִיבְעָא לֵיה – שנסתפק דוד אם חייבים הם לשלם על כלים שהיו
טמונים בגדיש ששרפו, מֵאִי אִיבְעִי לֵיה קְרָא – למה נצרכו פסוקים
אלו, הפסוק שהיתה שם חלקת שדה מלאה עדשים, והפסוק
שהיתה חלקה מלאה שעורים. מיישבת הגמרא: אָמַר רַב – יכול
הוא לומר לך שְׁמֻזֵּן וְחָדָא מִתְּנֵהּ קְמִיבְעָא לֵיה – מלבד הנידון
בטמון הסתפק דוד גם בנידון נוסף, אחד מאלו שהזכירו בעלי
הדעות האחרות, או אם מותר לשרוף את התבואה או אם מותר
להחליף תבואה בתבואה, ומשום הנידון השני הוצרכו שני
הפסוקים.

שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר לְמֵאֵן דְּאָמַר הֵנִי תִרְתִּי –
לאלו שתי השיטות, הן לשיטה השניה שחפץ לשרוף את תבואות
העדשים והשעורים והן לשיטה השלישית שרצה להחליף את
השעורים בעדשים, הֵינֵנו דְּכַתְּבִי – לכן נאמר שם בהמשך הפסוקים
וְלֹא אֶכָּה (דָּוִד) לְשִׁתּוֹתֵם, והיינו שלא חפץ דוד להקל בדבר,
וְאָמַר, כִּיֵּן דְּאִיבָא אִיפּוֹרָא לֹא נִיחָא לִי – כיון שיש איסור בדבר איני
רוצה להקל בזה, אף שמלך אני ומותר לי לעשות כן, אֱלָא לְמֵאֵן
דְּאָמַר – לסובר שְׁמֻזֵּן בָּאֵשׁ קָא מְבַעֵא לֵיה – שנסתפק אם חייבים
הם לשלם את הכלים שהיו טמונים בגדיש ששרפו, מְכַרִי גִמְרָא
הוּא דְּשִׁלְחוּ לֵיה – הלא כיון שפסק הלכה שלחו לו, מֵאִי לֹא אֶכָּה
(דָּוִד) לְשִׁתּוֹתֵם – מה שייך לומר שלא קיבל את דבריהם. מיישבת
הגמרא: אֵין הכוונה שלא קיבל דבריהם, אֲבָל דְּלֹא אֶמְרִינְהוּ
מְשִׁמִּייהו – שלא אמר הלכה זו בשם הגיבורים שהלכו לשאול את
הסנהדרין, אָמַר דוד, כֶּךָ מְקוּבְּלִי מִבֵּית דִּינִי שֶׁל שְׁמוּאֵל תִּרְמִיתִי –
שמואל הנביא, שְׁכָל הַמּוֹסֵר עֲצָמוֹ לְמוֹת עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, אֵין
אֲמָרִים דְּבַר הַלְכָה מְשֻׁמוּ, שלא היה לו למסור נפשו על כך.

שואלת הגמרא: מה שנאמר בהמשך הפסוק וַיִּסַּף אֹתָם לָהּ,
בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר לְמֵאֵן דְּאָמַר הֵנִי תִרְתִּי – לאלו שתי השיטות,
הן לשיטה השניה שחפץ לשרוף את תבואות העדשים והשעורים
והן לשיטה השלישית שרצה להחליף את השעורים בעדשים,
שכיון שלא רצה לסמוך להקל על עצמו אף שמלך הוא, אלא
החמיר מחמת שלאחרים יש איסור בדבר, לכן הפסוק מכנה זאת
שניסך את המים לה', מְשׁוֹם דְּעָבַד – שעשה זאת לְשֵׁם שְׁמִי. אֱלָא
לְמֵאֵן דְּאָמַר – לסובר שנשאל אם חייב על טְמוֹן בָּאֵשׁ, מֵאִי כוונת
הכתוב וַיִּסַּף אֹתָם לָהּ. מיישבת הגמרא: הכוונה היא דְּאֶמְרִינְהוּ
מְשִׁמָּא דְּגִמְרָא – שדוד אמר הלכה זו בשם הגמרא, היינו בסתמא,
ולא בשם הגיבורים, משום שלא היה להם למסור נפשם על זה,
וזהו מְשִׁמּוֹת הַכְּתוּב שניסכם לה', שלא נאמרו בשם בשר ודם:

משנה

משנתנו מבארת, עד היכן תעבור ותדלג איש למקום אחר ויהיה
חייב על נזקיה: הניח אש ולא שמרה וְעָבְרָה גֶּדֶר שְׁהוּא גְבוּהָ אַרְבַּע
אַמּוֹת והלכה והזיקה דברים שהיו מצידי השני של הגדר, אִו
שעברה ודילגה האש כשיעור רוחב של דֶּרֶךְ הַרְבִּים, דהיינו רוחב
שש עשרה אמה, והזיקה שם, אִו שעברה נֶהָר והזיקה בצידי השני,
פְּטוֹר:

גמרא

שנינו במשנתנו, שאם עברה האש גדר הגבוה ארבע אמות פטור.
מקשה הגמרא: וְהִתְנִיָּא – הלא שנינו בברייתא להדיף, שאם עָבְרָה
האש גֶּדֶר שְׁהוּא גְבוּהָ אַרְבַּע אַמּוֹת, חֵיב. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב
פִּיפְּא, כוונת משנתנו ש'עד' ארבע אמות פטור, וכוונת הברייתא
ש'עד' ארבע אמות חייב, אלא תִּנְיָא דִּידֵין קָא חֲשִׁיב – התנא ששנה
את משנתנו נתכין לשנות את דיני הגדרות מְלִמְעָלָה לְמַפָּה –
מגדר גבוה לגדר נמוך, וכך אמר, אם הגדר שעברה גבוה שֶׁשׁ
אַמּוֹת, פְּטוֹר, וכן חֲמֵשׁ אַמּוֹת, פְּטוֹר, עַד אַרְבַּע אַמּוֹת ועד בכלל,
פְּטוֹר, ואילו תִּנְיָא בְּרָא – התנא ששנה את הברייתא מְלִמְעָלָה לְמַפָּה
קָא חֲשִׁיב – מן הנמוך לגבוה דיבר, אם הגדר שעברה היה גבוה

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמוד א

1 פאה מכאן ומכאן בנפרד. מבארת הגמרא: מאי 'שלולית', ומביאה
2 מחלוקת בדבר. אמר רב יהודה, אמר שמואל, שלולית היא מקום
3 שמי גשמים שוללין – מתקבצים ונאספים שם. רב פבי אמר בשם
4 רבי יוחנן, 'שלולית' היא אמת המים שמחלקת שלל לאגפיה –
5 לצדדיה, דהיינו שמשקים ממנה את השדות שמצידיה. מבארת
6 הגמרא: מאן דאמר – שמואל שאמר ששלולית המפסקת לפאה

7 היא מקום שמי גשמים שוללין ומתקבצים שם, כל שכן שלדעתו
8 אמת המים מפסקת לפאה, ומאן דאמר – ורבי יוחנן שאמר
9 ששלולית המפסקת היא אמת המים, זהו דווקא באמת המים
10 שהוא מקום חשוב בפני עצמו, אבל מקום שמי גשמים שוללין
11 ומתקבצים שם לא מפסקי לפאה, כיון דאינם חשובים בפני עצמם,
12 אלא הנהו

בבא קמא דף סא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום ראשון) קצה

באנני דאנאמא מרור - אלו נקראים בורות הקרקע, ונחשבים כחלק מהשדה, ואין הם עושים אותה כשתי שדות, ולכן יכול לתת פאה מצד אחד של השולית על מה שגדל בצידה השני:

משנה

משנתנו מוסיפה לדרן בשיעור המרחק שתעבור ותדלג איש ויהא חייב על נוקיה: המדליק אש בתוך שלו ולא שמרה, והלכה והזיקה במקום אחר, עד כמה שיעור המרחק שתעבור ותדלג המדליק למקום אחר ויהיה חייב על נוקיה. רבי אליעזר בן עזריה אומר, רואין אותו, את המקום בו הדליק את האש, באילו הוא באמצע בית בור - שטח של מאתיים שבעים וארבע אמה על מאתיים שבעים וארבע אמה, וחייב על כל מה שתלך האש ותזיק בתוך הבית כור, אך אם הרחיקה האש חוץ למקום זה, דהיינו שיעור חצי בית בור (מאה שלושים ושבע אמה) לכל צד, והזיקה, פטור. רבי אליעזר אומר, שיעור המרחק שתעבור ויתחייב הוא עד מ"ז אמות, בשיעור רוחב דרך רשות הרבים. רבי עקיבא אומר, שיעור המרחק להתחייב הוא עד חמשים אמה. רבי שמעון אומר, נאמר בנוקי האש (שמות כב ה) שלם ישלם המבער את הבערה, ולכן עליו לשלם הכל, לפי מה שתלך הדליקה:

גמרא

שנינו במשנה, רבי שמעון אומר 'הכל לפי הדליקה'. סברה הגמרא שכונתו, שאת כל מה ששרפה הדליקה עליו לשלם, אף במקום רחוק שלא היתה האש ראויה להגיע לשם. מקשה הגמרא: וליה ליה רבי שמעון שיעורא דדליקה - וכי רבי שמעון אינו סובר שיש שיעור עד איזה מרחק יתחייב על איש שהלכה והזיקה, והתנן במשנה (ב"ב כו), יכולים בני העיר לעכב ולמנוע שלא יצמיד אדם תנור בתוך הבית, אלא אם כן יש על גבו של התנור עד התקרה גובה של ארבע אמות עד התקרה, בכדי שלא תאחז בתקרה. ואם היה מצמידו בעלייה - בדירה העליונה של הבית, יכולים לעכב ולמנוע ממנו מלהעמידו עד שיהא תחתיו - תחת התנור, על רצפת העליה שהיא תקרת הבית, מעוצבה - שכבת טיח של סיד, בשיעור עובי של שלשה מופחים, שבאופן זה הבית שמור מפני הדליקה. ובמבטק להעמיד ביה בעלייה, שהיא קטנה מתנור ואין מבעירים בתוכה את גדולה, יכולים למנוע ממנו עד שהיתה תחתיה מעויבה בגובה משה. מוסיפה המשנה: ואף שהרחיק בשיעורים אלו, מכל מקום אם אף על פי כן היה משלם מה שהיה. רבי שמעון אומר, לא נאמרו שיעורין תללו אלא לומר שאם היה, פטור מלשלם, כיון שהרחיק כדין. ולמדנו ממשנה זו, שגם לפי רבי שמעון יש דליקה שפטור עליה, אם הרחיק כדין, ואין אמר במשנתנו 'הכל לפי הדליקה', שמשמע שמשלם בכל מקרה שאישו הלכה והזיקה. הגמרא מבארת את דעת רבי שמעון באופן אחר: אומר רב נחמן, אומר רבא בר אבבה, כוונת רבי שמעון היא, שהכל לפי גובה הדליקה, שאין לתת שיעור מרחק קבוע לכל הדליקות, אלא הדבר תלוי בגובה הדליקה שלפיו משערים אם היתה ראויה לעבור לאותו מקום שהזיקה, שכשהאש גבוהה היא ראויה לעבור מרחק רב יותר, שהיא קופצת למרחוק. הגמרא מביאה את פסק ההלכה במחלוקת במשנה: אומר רב יוסף אומר רב יהודה אומר שמואל, הלכה כרבי שמעון. וכן אומר רב נחמן אומר שמואל, הלכה כרבי שמעון:

משנה

משנתנו דנה בדיני טמון באש, וכן במדליק גדיש ונשרפו עמו עבד וגדי: המדליק את הגדיש של חטיף או של שעורין, והיו טמונים בו פלים ודלקו, רבי יהודה אומר, משלם מה שבתוכו, ואינו פטור על הכלים, והיינו שחייבה תורה אף על דבר ה'טמון'. והכמים אומרים, אינו משלם על הכלים כלל, כיון שלא חייבה תורה על נוקי 'טמון' באש, אלא משלם גדיש של חטיף או של שעורין. ואם היה גדי פפות לו - קשור לגדיש, ועבד פטור לו - לגדיש, ולא היה העבד כפוף, ונשרף הגדיש ונשרף עמו הגדי והעבד, חייב על הגדיש ועל הגדי,

אבל על העבד אינו חייב, שהיה לו לברוח. ואם היה עבד פפות לו וגדי פטור לו ואינו כפוף, ונשרף הגדיש ונשרף עמו הגדי והעבד, חייב מיתה על הריגת העבד שהיה כפוף ולא יכל לברוח, וכיון שנתחייב מיתה, הרי הוא פטור על הגדיש ועל הגדי, שהלכה היא שמי שבאו עליו חיוב מיתה וחיוב ממון כאחד, פטור מחיוב הממון, שמעמידים אותו בחיוב הגדול בלבד.

המשנה חוזרת לנידון הקודם: מורים חכמים הפוטרים בטמון לרבי יהודה המחייב על כך, במדליק את הבירה - מגדל גדול של בתים, שהוא משלם כל מה שהיה בתוכה ונשרף, שכן דרך בני אדם להניח חפצים בבתים, ובה לא נאמר פטור טמון, שרק בכלים הטמונים בגדיש, שאין דרך להניח בו כלים, נאמר פטור זה:

גמרא

שנינו במשנה שנחלקו רבי יהודה וחכמים אם חייב על נוקי טמון באש. מבארת הגמרא: אומר רב כהנא, מחלוקת זו של רבי יהודה וחכמים אם חייב על נוקי טמון באש, היא רק במדליק אש בתוך הרשות שלו, ולא שמרה והלכה ואכלה בתוך רשותו של חבירו, דרבי יהודה מחייב את המדליק לשלם גם אנקין מה שהיה טמון ונשרף באש, ורבנן פטרי אכל במדליק אש בתוך רשותו של חבירו, בזה דברי הכל משלם כל מה שטמון בתוכו, משום שכיון שאין לו רשות להדליק ברשות חבירו, הרי זה כמזיק ומאבד בידים, שלא נאמר בו שפטור על הטמון. הגמרא מביאה דחייה לדברי רב כהנא: אומר ליה רבא לרב כהנא, אי הכי אדתני סיפא - מדוע שנה התנא במשך המשנה שמורים חכמים לרבי יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים, שמשמעותו שאליו בגדיש שאין דרך בני אדם להניח שם חפצים, יהיה פטור, ואף שהדליק ברשותו של חבירו, והלא היה לו לתנא לפלוג וליתני בידה - לשנות חילוק בגדיש עצמו, ולומר, כמה דברים אמורים שפטור על כלים הטמונים בגדיש לדעת חכמים, רק במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו, אכל המדליק בתוך גדישו של חבירו, לדברי הכל משלם כל מה שהיה בתוכו, ואף על הטמון בו, שהרי בכך היה משמיענו שאפילו בגדיש שאין דרך להניח שם חפצים, אם הדליק בשל חבירו חייב, וכל שכן שיהיה חייב במדליק בירתו של חבירו שדרך להניח שם חפצים.

רבא מבאר את המחלוקת בדרך אחרת: אלא אומר רבא, רבי יהודה וחכמים בתרתי פליגי - חולקים בשני דברים, פליגי - דבר אחד שבו חולקים, הוא במדליק אש בתוך רשותו שלו והלכה ודלקה ואכלה בתוך רשותו של חבירו, דרבי יהודה מחייב גם אטמון - על מה שהיה טמון באותה רשות ונשרף באש, ורבנן פטרי שלא מחייב על מה שהיה טמון שם, כיון שהתורה פטרה על הטמון, בין אם דרך להטמין אותו שם ובין אם אין דרך להטמין אותו שם. ופליגי נמי - ודבר שני שבו הם חולקים, במדליק אש בגדישו של חבירו, שבאופן זה אין גזירת הכתוב לפטור על טמון, דרבי יהודה פטר משלם כל מה שהיה בתוכו ונשרף, ואפילו היה שם אנקין - כיס של מעות שאין דרך להניחו בגדיש, ורבנן פטרי, שרק על פלים שדרבנן להטמין אותם בגדיש, כגון מוריגין וקרשים נקובים ובהם פנימותו שדרים בהם את ההבואה וכלי הפקר החורש בשדה, רק עליהם הוא דמשלם, אבל פלים שאין דרך להטמין אותם בגדיש, כגון ארנק, לא משלם אם נשרפו, שכיון שאין הדרך שיהיו שם, אינו חייב בנזיקה. ולפיכך שנה התנא במשנתנו שמורים חכמים בבירה, ולא שנה שמורים חכמים בגדיש עצמו באופן שהדליק בשל חבירו, שהרי רק בבירה שדרך להניח שם את כל החפצים, מורים חכמים שחייב על הכל, אבל בגדיש אינו חייב אלא על מוריגין וכלי בקר.

הגמרא מביאה ברייתא אודות פטור טמון באש: תנו רבנן בברייתא, המדליק את הגדיש והיו טמונים בו פלים ודלקו, רבי יהודה אומר, משלם כל מה שהיה בתוכו, וחכמים אומרים, אינו משלם אלא גדיש של חטיף או גדיש של שעורין, לפי שהוא פטור על הכלים שהיו טמונים בגדיש, ורואין - דנים את מקום הפלים שבגדיש באילו הוא מלא תבואה, ומשלם כפי ערך תבואה ולא כפי ערך הכלים.